

Hell's Bells for Bell's Hell¹

Som ung, nyfrälst kristen var jag med i en församling där pastorn regelbundet predikade om helvetet. Man fick hela tiden höra att "den som vinner själar är vis"² och att om jag inte vittnade för mina grannar, då var risken stor att Gud av mig skulle utkräva vedergällning för deras blod (Hesekiel 33:8). Utrustad med vattenkammad mittbena, slips och bibel ägnade jag lördagsförmiddagar och torsdagskvällar under flera års tid åt att knacka dörrar. "Hej! Jag heter Ray Baker och kommer från Allaandraharfel-kyrkan." Innan den förvirrade husägaren lyckades stänga dörren skulle jag hinna räcka fram en traktat och rabbla upp: "Visste du att Gud älskar dig och har en underbar plan för ditt liv, att Jesus dog på korset för dina synder, och att om du tar emot Jesus tar du emot evigt liv?" Jag minns inte att någon någonsin blev frälst som resultat av mina insatser, men jag kunde åtminstone trösta mig med övertygelsen att jag hade "förkunnat evangelium" för dem, och att Gud minsann inte skulle utkräva vedergällning av mig för deras blod.

Nu, många år senare, är jag förmodligen för försiktig med att vittna om min tro för andra.

Och jag vet inte om det är bra.

Jag blev påmind om detta kapitel i mitt liv när jag läste Rob Bells nya bok *Love Wins: A Book About Heaven, Hell, and the Fate of Every Person Who Ever Lived* (HarperOne, 2011). I sällskap med många andra ledare inom "the emerging church" eller "the emergent church", känner Bell ett behov av att göra upp med sin bakgrund som evangelikal eller fundamentalistisk kristen.

I likhet med Sokrates, är Bell en fängslande retoriker som med sina hundratals frågor vill hjälpa läsaren att upptäcka en bortglömd sanning som ligger under ett tjockt lager kyrklig tradition. Kanske inte lika positivt, formulerar Bell (precis som Sokrates) sina frågor på ett ledande sätt så att lärjungen inte kan låta bli att hålla med läromästarens slutsatser.

I denna artikel vill jag granska teologin som Bell presenterar i *Love Wins*. Även om betoningen ligger på eskatologin, kommer vi att se hur hans slutsatser om "varje människas öde som någonsin levit" påverkar (och påverkas) av hans övriga teologi.

Narrativ teologi som metod

Tillsammans med många andra postmoderna teologer, poängterar Bell att Bibeln inte har kommit till oss som en samlingsvolym systematisk teologi. Det är en bok fylld med berättelser, som alla bidrar till den stora berättelsen om Guds oändliga kärlek för mänskligheten och Guds plan att återupprätta en trasig skapelse.

Genom narrativ teologi försöker man sammanfatta Bibelns egen berättelse. Man förnekar inte teologin, men nedvärderar dess roll i en troende människas liv. Det viktiga är inte vilka lärosatser man tror på, utan hur man blir förvandlad av Bibelns story. Men vilken story berättar Bibeln?

Bell menar att Jesus egentliga story har kapats av dem som berättar en annan story, en där Gud plågar en stor del av sin skapelse i en evig tortyrkammare för att man har trott fel eller gjort fel. "Jesus's story has been hijacked by a number of other stories, stories Jesus isn't interested in telling, because they have nothing to do with what he came to do" (vii-viii). Bell hävdar att denna dåliga berättelse är en av huvudorsakerna till att många människor inte vill ha med kristen tro att göra. "That's why the Christians who talk the most about going to heaven while everybody else goes to hell don't throw very good parties" (s 179). Oavsett om Bell verkligen menar att detta ska vara huvudkriteriet för teologisk sanning menar han att Bibelns budskap och evangeliet i grund och botten är en berättelse som inte bör översättas till systematisk teologi. Trots att hans syfte inte är att därmed reducera Bibelns karaktär faller han ändå i samma grop då han reducerar allt till berättelse. I själva verket vill vi behålla både den narrativa karaktären i skriften och möjligheten att tala om tron i satser som systematiserar Bibelns narrativa och didaktiska råmaterial.

På något oförklarat sätt utser han sig själv som domare över vilken återgivning av Bibelns berättelse som är bäst – alltså vilken som blir mest lockande för icke-troende människor. Varje försök att sammanfatta Bibelns budskap innebär naturligtvis att man betonar vissa delar och hoppar över andra delar. Men frågan är om Bells reduktionism egentligen är mycket bättre än mina gamla traktater med tre punkter som Gud vill att du ska veta. I båda fallen är målet att allt fler människor ska upptäcka glädjen och friheten som en levande relation med Gud innebär.

Bells teologi

I detta avsnitt vill jag lyfta fram Bells ställningstagande i några viktiga teologiska frågor för att se hur de påverkar och påverkas av hans tolkningar av himmel och helvete.

Gudsbild

Bell betonar att Gud är kärlek. Det är Guds dominerande egenskap. "Jesus's story is first and foremost about the love of God for every single one of us. It is a stunning, beautiful, expansive love, and it is for everybody, everywhere" (vii).

Bell vill gärna undvika en gudsbild där Gud är barmhärtig mot de levande, men grym så snart en människa dör utan att ha bekänt tro på Jesus.

God would have no choice but to punish them forever in conscious torment in hell. God would, in essence, become a fundamentally different being to them in that moment of death, a different being to them forever. A loving heavenly father who will go to extraordinary lengths to have a relationship with them would, in the blink of an eye, become a cruel, mean, vicious tormenter who would insure that they would have no escape from an endless future of agony. (ss. 173-4)

Men vad är det för slags Gud då? Bell tror inte på kalvinismens Gud som styr allting in i minsta detalj.³ Men samtidigt förkastar han deismens laissez-faire Gud som inte befattar sig med mänskliga angelägenheter. Han frågar med en något hånfull ton "What if the missionary gets a flat tire?" (s 9). Innebär det att det är åt helvete för stackarn han skulle vittna för? Bell vill måla en bild där Gud enligt det traditionella perspektivet lyser med sin frånvaro – människors frälsning handlar helt och hållet om de kristnas villighet att uppfylla Jesus missionsbefallning. Och betoningen i frälsningen ligger helt på människans beslut att tro och bli frälst. Det är förstås en halmgubbe. Jag känner inte till någon som tror på en sådan extrem gudsbild.

Bell vill ha en stor Gud – så stor att Gud inte rubbas av människors uppror och olydnad. Bell antyder att en gud som inte frälser alla inte är stor nog. Men i verkligheten är Bells Gud ganska begränsad. Här är Bell något inkonsekvent. Han förutsätter en libertariansk inkompatibilistisk definition på mänsklig frihet⁴ samtidigt som han menar att Guds kärlek är så tilltalande att den blir oemotståndlig. Gud blir så bakbunden av

människors fria vilja att man får skäl att ifrågasätta hur Bell kan vara så övertygad att Guds kärlek till sist smälter till och med det hårdaste hjärta. På den praktiska nivån, utan en kompatibilistisk förståelse av mänsklig frihet blir det meningslöst att be till Gud om något som över huvud taget har med mänskliga beslut att göra. Det blir alltså meningslöst att be Gud att frälsa min vän, eller att jag ska få ett jobb jag söker eller att kriget ska få ett slut.

Bells Gud är kärleksfull, men uttrycker en kärlek som är skild från rättvisa och helighet. Å ena sidan vill Bell att Gud ska ge upprättelse åt dem som blivit utsatt för övergrepp, våldtäkt, mord och annan ondska. Samtidigt får Gud inte straffa onda människor. Deras "straff" är självförvållat och tjänar ett rehabiliteringssyfte.

Om Bells gudsbild är korrekt, är den klassiska kristna Guden en fruktansvärd och "giftig" avgud. Om Gud enligt klassisk kristen tro är mer mångfacetterad och karakteriseras inte bara av kärlek, utan också av helighet, passion, rättvisa, allmakt och mycket mer, är Bells reducerade gud en kränkande niddbild av den Gud som verkligen finns.

Synden

Bell ger ett antal exempel på människor som far illa i världen idag, bland andra: barn som blir lemlästade för att de tillhör fel folkgrupp och en ung kvinna som blivit utnyttjad av alla män hon känt och som fortsätter skära sig på grund av den dåliga självbilden. Andra saker som bör väcka Guds vrede figurerar på hans syndakatalog: krig, våldtäkter, orättvisa, stolthet, splittring, exploatering, miljöförstörelse, sexuella övergrepp, politiskt förtryck, människor som blir utnyttjade av vinstgiriga företag, mm (ss 36–38). Det är verkliga problem i vår värld – sådana som människor oavsett religiös övertygelse bör bekämpa. Men andra synder saknas på Bells listor: allt som har med människans relation med Gud att göra. Om Gud har en rätt – eller t.o.m. en skyldighet – att göra någonting åt våldtäkter, diskriminering och miljöförstörelse, har inte Gud då en minst lika stor plikt att vredgas över människor som sätter upp sig själva som den viktigaste avguden i sitt liv?

Det som saknas i Bells teologi är ett mer fulländat perspektiv på synden. Synden är inte bara det vi gör mot andra människor eller mot naturen. Synden genomsyrar alla våra relationer – i synnerhet vår viktigaste relation – relationen med Gud själv. All synd är i längden ett skymf mot Gud för att man bryter mot Guds skapelseordning.

Frälsningen

Bell gör sig lustig över de typiskt frikyrkliga sätten att formulera vad som händer i frälsningen. Man ber syndarens bön. Man blir pånyttfödd. Man tar emot Jesus. Man blir frälst. Man ber Jesus komma in i sitt hjärta. Enligt Bell är allt detta – även det mindre metaforiska “accepting, confessing, believing” – något man gör – alltså, en form av gärningsbaserad frälsning. Han menar att Gud är frånvarande från denna bild av frälsning, men glömmer att det är Gud som ger nåden man behöver för att ha motiveringen att ta emot, bekänna och tro.

Han reagerar mot dem som menar att frälsningen inte handlar om goda gärningar, utan om ånger och tro. “So is it true that the kind of person you are doesn’t ultimately matter, as long as you’ve said or prayed or believed the right things?” (s. 6). Här skapar Bell ännu en halmgubbe, en karikatyr av en meningsmotståndare som inte finns i verkligheten.

Bell menar att frälsningen inte handlar om vad man gör, vad man tror, eller vad man är – det enda man behöver göra är inse att man redan är frälst. Gud har redan älskat, förlåtit och slutit fred med alla människor (ss. 172–73).

Men det är klart att inte alla människor kan identifiera sig med Guds story här i livet. Bell förkastar idén att de som allierat sig med Jesus-storyn automatiskt och plötsligt blir förvandlade när de dör, från de bristfälliga, syndiga människor de varit i livet, till fullkomliga helgon. Inte heller säger Gud, “Sorry, för sent” till dem som inte levt sig in i Jesus-storyn här i livet. Utan att uttryckligen ge stöd åt idén om skärselden, citerar han texten i 1 Korinthierbrevet 3 som romersk-katolska och östortodoxa teologer ger som stöd för läran om skärselden (s 49). Han verkar vara öppen för idén att förvandlingen fortsätter även efter döden (och för en del människor kanske börjar först efter döden), och att det kan ta väldigt lång tid.

Bell förkastar fundamentalisternas “billiga nåd” (utan att använda Bonhoeffers geniala begrepp), där man är bästis med Gud så länge man har upprepat frälsningsbönen efter en evangelist någonstans. Men han ersätter den med en annan form av billig nåd där alla är frälsta oberoende av ånger, tro, bekännelse, gärningar, dop och livsstil. “Forgiveness is unilateral. God isn’t waiting for us to get it together, to clean up, shape up, get up – God has already done it” (s 189). Jesus kors lyser med sin frånvaro och försoningen genom Kristi blod är en förlegad föreställning

som man fattade mycket bättre på en tid då man fortfarande offrade djur åt sina gudar. Det är svårt att förstå med vilka kriterier Bell avfärdar Bibelns berättelse om Jesus ställföreträdande blodsförsoning men tar Paulus förmenta universalism bokstavligt.

Eskatologi

Hur helvetet än ser ut, tror Bell inte att det är oändligt lidande i medvetet tillstånd. Men Jesus varnade i Matteusevangeliet 25:46 om evigt straff. Paulus likaså i 2 Thessalonikerbrevet 1:9 där de gudlösas straff "blir evigt fördärv". Bell måste alltså omdefiniera 'evig'. Det grekiska ordet *aionios* har både en kvantitativ och en kvalitativ dimension. Dess kvantitativa dimension är det man brukar tänka på i samband med ordet evig - en oändlig tid. Denna dimension förnekar Bell. "This is crucial to our understanding of the word *aion*, because it doesn't mean 'forever' as we think of forever" (s 31). Evig har bara en kvalitativ dimension. "Eternal life is less about a kind of time that starts when we die, and more about a quality and vitality of life lived now in connection to God" (s 59). Denna kvalitativa definition räddar honom från perspektivet att himlen är däruppe och helvetet därnere - och att de är eskatologiska verkligheter man möter efter döden. Det är klart att *aionios* har en kvalitativ dimension - det är bland annat det bästa sättet att förstå verser som Judasbrevet 7 och Romarbrevet 16:25-26. Men det är ett misstag att förneka att *aionios* inte också har en kvantitativ dimension.

Den uppmärksamme läsaren noterar att Bell skriver om ordet *aion*, medan jag har skrivit om *aionios*. *Aion* betyder ju tidsålder, men *aionios* betyder evig. Dessa är besläktade ord, men har ändå inte samma betydelse. Det är ungefär som att säga att alla mammor är mammiga därför att ordet mammig är härlett från ordet mamma. Inte nog med det, Bell återger den grekiska texten bakom Matteusevangeliet 25:46 felaktigt. Han skriver:

The goats are sent, in the Greek language, to an *aion* of kolazo. *Aion*, we know, has several meanings. One is 'age' or 'period of time'; another refers to intensity of experience. ... An *aion* of kolazo. Depending on how you translate *aion* and kolazo, then, the phrase can mean 'a period of pruning' or 'a time of trimming', or an intense experience of correction. (s. 91)

I den grekiska texten bakom Matteus 25:46 står det ingenstans "*an aion of kolazo*". Det står däremot att "getterna" (som här representerar de gud-

lösa) skickas ut "*eis kolasin aionios*" – "till evigt straff." Bell är direkt bedräglig både när han ändrar på Bibelns grundtext, när han byter ut *aion* (substantiv) för *aionios* (adjektiv) och *kolazo* (verb) för *kolasis* (substantiv), och när han försöker ta bort straffdimensionen från kolasis.

Vad är helvetet egentligen, enligt Bell? Det är åtminstone lidandet som oskyldiga människor erfar här och nu som resultat av en annan människas synd. Man kan också säga att helvetet är ett lidande som onda människor eventuellt kan uppleva efter döden, men det är självförvållat – det är inget som Gud dömer en människa till. Och det är tidsbegränsat tills man lär sig av sina misstag och lever sig in i Jesusstoryn. Han tror alltså [tror] på ett bokstavligt helvete, men det är ett immanent helvete som är skapat av människors ondska mot andra människor (s 71).

Bell tar Jesus varningar om en kommande dom som profetior om romarnas erövring av Jerusalem år 70. "[I]t's important that we don't take Jesus's very real and prescient warnings about judgment then out of context, making them about someday somewhere else. That wasn't what he was talking about" (s 81).

Trots att Bell förnekar den klassiska dubbla utgången och raljerar över Guds kärlek som till sist övervinner all ondska, lämnar han ett visst utrymme för människans slutgiltiga nej till Gud: "If we want nothing to do with light, hope, love, grace, and peace, God respects that desire on our part, and we are given a life free from any of those realities" (s 117).

Religionsteologi

Tron att alla människor oavsett livsstil och trosbekännelse så småningom blir frälsta väcker naturligtvis frågor om religionsteologi. Hur förhåller sig Bell till andra religioner? Han skriver: "Jesus is bigger than any one religion" (s 150).

Bell tar avstånd å ena sidan från en sträng exklusivism där man måste ha medveten kunskap om Jesus för att kunna bli frälst genom tron på honom, och från det han kallar inklusivism å andra sidan. Men det som Bell kallar inklusivism är egentligen religiös pluralism, idén att alla religioner har lika stort sannings- och frälsningsvärde. Bell förespråkar en "exclusivity on the other side of inclusivity" (s. 155), som är en klassisk form av inklusivism, idén att Jesus Kristus på något sätt är normativ – Guds tydligaste självuppenbarelse. Inklusivister vill dock inte utesluta möjligheten att Gud också uppenbarar sig i andra religioner och frälser trogna anhängare till andra religioner genom Jesus Kristus.

Den religionsteologiska frågan om hur man som kristen ska se på andra religioner är egentligen ett helt annat spørsmål än frågan om alla människor till sist kommer att bli frälsta. Det är möjligt att tro att alla religioner har lika stort sannings- och frälsningsvärde, men ändå mena att några människor kommer att misslyckas med att uppnå frälsningen inom respektive system. Likaså kan man betona Jesus exklusivistiska anspråk på att vara vägen, sanningen och livet – och att ingen kommer till fadern förutom genom honom, och samtidigt mena att alla människor så småningom kommer att blir frälsta genom tron på Jesus.

Bell presenterar några bibelställen som belyser hans attityder till människor som tillhör andra religioner. I Johannesevangeliet 10:16 säger Jesus, "Jag har också andra får, som inte hör till den här fållan", vilket Bell tolkar som anhängare till andra religioner (s. 152). Men i sammanhanget är det tydligt att Jesus menar att även hedningarna har tillgång till frälsning, men då endast genom tron på Jesus Kristus. Alla som försöker komma till Gud på något annat sätt betraktas som tjuvar och rövare.

I 1 Kor. 10 förklarar Paulus symboliken med vattnet som strömmade ur klippan under israeliternas ökenvandring. Vattnet är Kristus. Bell tolkar detta som ett tecken på att man hittar frälsning på oväntade platser – som i andra religioner. Hela avsnittet i 1 Kor. 10 är dock tydligt med att de som följer falska religioner inte är rättfärdiga inför Gud. Tvärtom, "det som de offerar offerar de åt demoner och inte åt Gud, och jag vill inte att ni skall ha gemenskap med demonerna" (1 Kor. 10:20). Paulus vill att kristna människor inte ska "dödas av Förgöraren" (10:10), utan att de ska "se till att [de] inte faller" (10:12). Hela kapitlet är en varning mot falsk religion, inte en uppmuntran att bejaka andra religioner därför att "there are rocks (Kristus) everywhere" (s. 139).

Exegetik

Bell citerar hundratals bibelverser i boken. Oftast är det inget problem, men vid några avgörande tillfällen handskas han med texterna på uppseendeväckande sätt. Allmänt sett är det svårt att veta vilken hermeneutik eller tolkningsmetod han tillämpar. Ibland ger han löjligt bokstavliga tolkningar och ibland så långsökta tolkningar att man bara kliar sig i huvudet. "I have a hard time believing that somewhere down below the earth's crust is a really crafty figure in red tights holding a three-pointed spear, playing Pink Floyd records backwards, and enjoying the hidden

messages” (s 70). Här driver Bell förstås inte med bibeltexten, utan med en del kristnas något naiva tolkningar av bibeltexterna. Han gör emellertid misstaget som C.S. Lewis varnade för: eftersom han inte kan tro på naiva bilder av djävulen och helvetet, vägrar han tro på de klassiska formuleringarna över huvud taget.⁵

Berättelsen om Lasaros och den rike mannen är förstås viktig i en diskussion om helvetet. Bell menar att huvudpoängen med berättelsen är att den rike mannen inte har lärt sig sin läxa. Bell skriver: “He’s alive in death, but in profound torment, because he’s living with the realities of not properly dying the kind of death that actually leads a person into the only kind of life that’s worth living” (s 77). Den rike mannen fortsätter med sin översittarattityd och förväntar sig att Lasaros ska betjäna honom. Det är en långsökt tolkning som nonchalerar berättelsens uppenbara budskap – tänk efter hur man lever, innan det blir för sent! Det är sant att den rike mannen inte ångrat sig, men han skyller på andra – han har inte fått rätt information. Därför vill han skicka någon som talar om det för hans bröder. Om den kristna trons egentliga story är att man får oändligt många chanser att ta emot Guds oemotståndliga kärlek, kan man undra varför Jesus inte avslutar berättelsen med mannen som äntligen kommer till den rätta insikten och blir frälst. Som det är nu, är det alldeles för lätt att tolka berättelsen som stöd för idén att besluten man fattar i livet är avgörande och att det inte finns någon utgång ur helvetet.

Alldeles för ofta tolkar Bell en bibelvers utan hänsyn till dess sammanhang. Exempelen är för många för att göra en fullständig lista. Här nämner jag bara några exempel.

En kategori verser som Bell missbrukar är verser där Gud lovar en slutgiltig upprättelse (Ps. 22:65, Hes. 36, Fil. 2). Han nämner inte att en del av dessa löften är för Guds utvalda folk, och att andra handlar om att människor från alla nationer kommer till Gud. Man får inte förväxla en universell bekännelse om sanningen om Jesus i domen med en frälsande bekännelse. Alltså, det finns två slags bekännelse: att erkänna ett faktum och en överlåtelse som bygger på övertygelse. De som inte bekänner Jesus som Herre som uttryck för sin överlåtelse till Kristus kommer i domen erkänna i ljuset av obestriddigt bevis att Jesus är Herre som ett faktum.⁶

Bell citerar “den lilla bibeln” Johannesevangeliet 3:16 och raljerar sedan över kristna som varnar för att det blir för sent om man inte tror

på Jesus innan man dör (s. 173). Några sidor tidigare (s. 160) citerade Jesus ord från vers 17 att han inte kom "för att döma världen utan för att världen skulle räddas genom honom." Den Jesus vi möter här är en "vast, expansive, generous mystery" och leder oss till slutsatsen att "Heaven is, after all, full of surprises." Bells entusiasm för universalism skulle bli mindre motiverad om han hade fortsatt med Jesus ord i verser 18 och 36: "Den som tror på honom [Jesus Kristus] blir inte dömd, men den som inte tror är redan dömd, eftersom han inte har trott på Guds ende sons namn." Likaså: "Den som tror på Sonen har evigt liv. Men den som vägrar att tro på Sonen skall inte se livet, utan Guds vrede blir kvar över honom."

Utän tvekan är Uppenbarelseboken svår att förstå. Vissa saker är emellertid svåra att missförstå. Det är tydligt att alla plågor, domar och straff som drabbar människor i Uppenbarelseboken kommer från Gud, inte som resultat av människor som "choose to live in their own hells all the time" (s. 114).

Bell resonerar att "portarna till det nya Jerusalem som inte skall stängas" (Upp. 21:25) betyder att det alltid finns en chans för människor på utsidan – i helvetet – att komma in. Han glömmer dock att i föregående kapitel (Upp. 20:15) utmäter Gud ett slutgiltigt straff över dem som inte tror. Det nya Jerusalems öppna portar kommer efter domen, och är ett tecken på trygghet, inte på oändligt många chanser efter döden.

Texten om den öppna porten i det nya Jerusalem får mig att undra (lite perverst, kanske) om Rob Bell har lås på sin dörr hemma. Jo – jag tänker så här. Jag låser dörren när jag går hemifrån och på natten när jag sover. Jag vet att det finns många människor där ute som inte respekterar mig och min familj och mina grejor, och som gärna skulle komma in och göra oss fysiskt, emotionellt och ekonomiskt illa om de bara fick chansen. De som inte respekterar mig och min familj och reglerna vi har i vårt hem är inte välkomna. Så lär det också vara med Gud. Om Gud, som Bell menar, respekterar människors frihet, kan han inte göra något för att hindra onda människor från att vilja göra andra illa, men han kan låsa in dem i helvetet. De som inte respekterar Gud och Guds folk och följer Guds regler är inte välkomna i Guds hem.

Kyrkohistoria

Bell ägnar inte mycket tid och energi åt universalism i teologins historia.

Och det är kanske lika bra, för oavsett vilket perspektiv man har, kan man hitta företrädare i kyrkans historia som man kan anföra som stöd. Men eftersom Bell nämner det i förbifarten, anser jag ändå det värt att ta upp [det] här.

För det första kan man konstatera att det har alltid funnits kända representanter för universalism i kyrkans historia, men att universalism aldrig har blivit accepterad som ett fullgott alternativ till den dubbla utgången. Teologen Richard Bauckham skriver:

Until the nineteenth century almost all Christian theologians taught the reality of eternal torment in hell. Here and there, outside the theological mainstream, were some who believed that the wicked would be finally annihilated.... Even fewer were the advocates of universal salvation, though these few included some major theologians of the early church. Eternal punishment was firmly asserted in official creeds and confessions of the churches. It must have seemed as indispensable a part of the universal Christian belief as the doctrines of the Trinity and the incarnation.⁷

För det andra, nämner Bell Clement av Alexandria, Origenes, Gregorios av Nyssa och Eusebios som universalister. Origenes tro på *apokatastasis panton* (alltings återupprättelse) fördömdes dock av kyrkokonciliet i Konstantinopel år 553. Bell nämner också Hieronymus och Augustinus. De skrev att många människor trodde på universell frälsning. Bell fortsätter något vilseledande: "Central to their trust that all would be reconciled was the belief that untold masses of people suffering forever doesn't bring God glory" (s. 108). De som inte är så insatta i teologins historia kan lätt tro att Hieronymus och Augustinus trodde på universell frälsning, vilket de inte gjorde – tvärtom, var Augustinus en ivrig motståndare till universalism.⁸

För det tredje citerar Bell Martin Luther som stöd för möjligheten att en del människor kan bli frälsta efter döden (s. 106)⁹. Det är också vilseledande. Luthers oreflekterade funderingar i ett privat brev måste tolkas i ljuset av hans övervägande tydliga offentliga texter där han försvarar den dubbla utgången.

Öppna, ärliga frågor

Bell inleder sin bok med en vädjan till kristna att diskutera dessa frågor som många människor trots allt funderar över, men inte känner frihet att vädra offentligt i sina kristna sammanhang. Det är en bra början. Tyvärr

gör Bell mycket som motverkar det öppna samtalet om dessa viktiga frågor. Här vill jag fokusera på hans förlöjligande ton och hans tendens att skapa halmgubbar ur falska dikotomier.

Först, Bells ton. I ett avsnitt citerar han trosgrundvalen från tre olika församlingars webbsidor där de ger uttryck för tron att de gudlösa kommer att straffas i medvetet tillstånd i oändlig tid i helvetet. Bell summerar:

The people experiencing this separation and punishment will feel all of it, we are told, because they'll be fully conscious of it, fully awake and aware for every single second of it, as it never lets up for billions and billions of years. All this, on a website. Welcome to our church. (s. 96)

Han gör sig lustig över ärliga människors uppriktiga tro.

Many people think of heaven, and they picture mansions ... and Ferraris and literal streets of gold, as if the best God can come up with is Beverly Hills in the sky. Tax-free, of course, and without the smog. (s 43)

(Does anybody look good in a white robe? Can you play sports in a white robe? How could it be heaven without sports? What about swimming? What if you spill food on the robe?) (s. 24)

I ett avsnitt där han diskuterar etymologin bakom det grekiska ordet *gehenna* (helvetet) som Jerusalems soptipp, skriver han: "So the next time someone asks you if you believe in an actual hell, you can always say, 'Yes, I do believe that my garbage goes somewhere...'" (s. 68).

Sådana fyndigheter går kanske hem hos andra cyniska gen-xers, men gör ingenting för att skapa ett öppet samtalsklimat.

För det andra, Bell har en tendens att skapa falska dikotomier. Ibland gör han det som ett retoriskt knep för att visa att han tar avstånd från båda alternativ. "Of all the billions of people who have ever lived, will only a select number 'make it to a better place' and every single other person suffer in torment and punishment forever?" (s 2). Men ibland skapar han dessa falska dikotomier som om det inte fanns andra alternativ. "Often the people most concerned about others going to hell when they die seem less concerned with the hells on earth right now, while the people most concerned with the hells on earth right now seem the least concerned about hell after death" (ss 78-79). Sådana påståenden är enkla och avslöjar en ovilja att erkänna att en del människor med en traditionell syn på helvetet också kan bry sig om social rättvisa och miljöfrågor.

När han har citerat ett antal bibelverser som använder olika metaforer för att uttrycka vad som händer i frälsningen, skriver Bell:

Is it what you say,
or who you are,
or what you do,
or what you say you're going to do,
or who your friends are,
or who you're married to,
or whether you give birth to children?
Or is it what questions you're asked?
Or is it what questions you ask in return?
Or is it whether you do what you're told and go into the city? (ss 16-17)

Detta är också ett exempel på den hånande tonen och en stel, bokstavlig tolkning av bibeltexter som inte lämnar utrymmer för vanliga litterära knep som överdrifter, liknelser och metaforer.

Kanske den mest avslöjande dikotomin kommer när Bell frågar: "Will all people be saved, or will God not get what God wants?" (s 98). Vet Bell inte att det finns andra perspektiv än antingen oändligt straff i medvetet tillstånd eller universalism? Är han verkligen så oinsatt i den seriösa diskussionen som har pågått bland teologer och forskare i mer än 20 år?

Avslutning

Bell tror att Kristus redan har frälst alla människor (s 155). De kommer att få oändligt många chanser efter döden för att leva sig in i Jesus-storyn. Men min fråga är: vad är det som får Bell att tro att Guds kärlek är så oemotståndlig att ingen skulle kunna säga sitt slutgiltiga nej? Tänk bara på hur många människor som mötte Gud som inkarnerad i Jesus Kristus, men ändå gick sin väg. Var inte Guds kärlek oemotståndlig för dem? Vad har Bell för skäl att tro att det ska gå bättre för människor som möter Jesus på andra sidan döden?

Pastor Stefan Swärd ställer några ytterligare några legitima frågor:

"Vad är Rob Bells budskap till förföljda kristna i en rad olika muslimländer som med fara för sitt liv är kristna och följer Jesus. Och vad är budskapet till Bibelns martyrer. Om nu inte det här livet är så avgörande, varför betala det höga priset för att vara kristen?"
(www.stefansward.se, 20110324)

Mot slutet av sin bok, visar Bell vilken avgörande roll vår gudsbild har för vår övriga teologi.

Because if something is wrong with your God, if your God is loving one second and cruel the next, if your God will punish people for all of eternity for sins committed in a few short years,

no amount of clever marketing or compelling language or good music or great coffee will be able to disguise that one, true, glaring, untenable, unacceptable, awful reality. (s. 175)

Ja, vår gudsbild är av otroligt stor vikt. Och det är därför man skulle kunna säga om Bells gudsbild: "if something is wrong with your God, if your God is unable to hold people accountable for the evil they've done, if your God forces innocent victims to spend eternity with the rapists, murderers and molesters who have done them harm, if your God is unable to bring about a final victory over evil, then no amount of clever marketing or compelling language or good music or artistic videos will be able to disguise that one, true, glaring, untenable, unacceptable, awful reality."

Fotnoter

1. "Hell's Bells" är ett engelskt utrop som uttrycker överraskning eller förtret.
 2. Ordspråksboken 11:30 i Svenska Folkbibelnns översättning.
 3. Detta i sig är ganska vågat, eftersom Bells Mars Hill Church är i Grand Rapids, Michigan. Grand Rapids med omnejd är ett starkt center för kalvinism och reformert teologi i Nordamerika. Här finns Calvin College, det lättkalvinistiska baptistuniversitetet Cornerstone University, samt minst tre kristna förlag som har tydliga rötter i den holländsk-amerikanska reformerta kyrkan: Eerdmans, Zondervan och Kregel.
 4. Problematiken med Guds suveränitet och mänsklig frihet har lett till uppdelningen mellan kompatibilism och två former av inkompatibilism. Kompatibilism är en form av mjuk determinism som anser att Guds suveränitet och mänsklig frihet är kompatibla på något (ibland) oförklarligt sätt. Inkompatibilism hävdar motsatsen: Guds suveränitet och mänsklig frihet är oförenliga. Inkompatibilism får uttryck dels i hård determinism (som förnekar mänsklig frihet) och libertarianism, som förnekar determinism.
 5. C.S. Lewis, *Lidandets problem*, s. 143 (Örebro: Libris, 1979).
 6. Dessa två former av bekännelse relaterar till latinets ord *fides* (tro på ett faktum) och *fiducia* (tillit, överlåtelse). Även "liberala" teologer som Käsemann och Lohmeyer poängterar att denna text inte nödvändigtvis uttrycker personlig fromhet, utan snarare att Gud har inlett en ny *eon* i kyrkan och i världen.
 7. Richard Bauckham, "Universalism: A Historical Survey," *Themelios* 4.2 (September 1978): ss. 47-54.
 8. Hieronymus hade en uppfattning att troende människor från Gamla testamentet befann sig i "helvetet" från den fysiska döden tills Kristus räddade dem ur helvetet när han steg ner till dödsriket. Förvirringen uppstår när Hieronymus och andra förväxlar det hebreiska begreppet *Sheol* (Dödsriket) med det som vi kallar helvetet. Att tro att de troendes vistelse i "helvetet" var tillfällig är inte samma sak som att tro på universell frälsning.
- I *Guds stad* XXI:17 betraktar Augustinus tron att de förtappades kval i helvetet blir tillfälliga som ett fel. "På ett helt annat sätt far de vilse i sin misskund som i mänsklig medkänsla menar att eländet för de människor som dömts genom denna dom är timligt, men saligheten evig för alla dem som förr eller senare blir befriade." svensk översättning: Bengt Ellenberger (Artos, 1997), s. 236). "Vidare - hur kan man föreställa sig det eviga straffet som en eld av lång varaktighet men tro att det eviga livet inte har någon ände? ... De har ju förts samman som jämbördiga, på ena sidan ett evigt straff, på andra ett evigt liv. Det är helt orimligt att i ett och samma uttryck säga att det eviga livet skall vara utan ände men det eviga straffet ha en ände. Eftersom de heligas eviga liv skall vara utan ände skall därför utan tvivel inte heller de andras eviga straff ha någon ände." (*Guds stad* XXI:23, ss. 243f).
9. Se t.ex. Luthers kommentar till Psalm 21.

Ray Baker

Lärare vid CredoAkademin och doktorand i systematisk teologi vid Åbo Akademi
ray.baker@credo.nu